

A család az egyház szíve

A család átalakulása napjainkban

A család helyének meghatározásában ma két, ellentétes irányú folyamat játszódik le. Az európai társadalmakban a család egyre inkább leértékelődik, az egyház életében viszont egyre nagyobb szerepet kap.

A 20. századi európai kultúrában és társadalomban a család mélyreható változásokon ment keresztül. Az évszázadokon át működő családszerkezet átalakult, a család mint az élet természetes alapegysége meggyöngült, felváltotta a „pluralista családmódel”. A változások a múlt század második felében gyorsultak fel. A hatvanas évektől a válások száma rohamosan növekedett, a házasságkötések száma csökkent, egyre több lett az egyszülős család. – A nyolcvanas évektől fölerősödött és sok államban a törvényhozásig jutott el az a törekvés, hogy az egyneműek partnerkapcsolatát házasságként legitimálják, beleértve a gyermekneveléshez való jogot. Erre az időre esett az embriókkal történő kísérletezés, a mesterséges megtermékenyítés elterjedése, a biogenetika fejlődése is. – A századfordulótól kialakult a gender ideológia: eszerint a nemiség nem biológiai adottság, hanem kulturális minta, ami tetszés szerint változtatható, sőt ez a döntés hozzátartozik az emberi szabadságjogokhoz.

Mindezek következményeként a házasság és a család egyre bizonytalanabbá és veszélyeztetettebbé vált – pedig éppen a család kínál menedéket a meggyöngült emberi kapcsolatok foszladozó hálójában.

Az egyházban viszont a 20. században egyre jobban felértékelődött a házasság és a család jelentősége. A múltban a teológia évszázadokon át aláértékelt a házasságot. Szerepét elsősorban az utódnemzésben látta, most viszont a házastársak egymás iránti föltétlen odaadása került első helyre a család értékei között. Szemben a korábbi szemlélettel, amely a házasságot csupán egyfajta szerződésnek tekintette, előtérbe került az a felfogás, amely azt életre szóló szövetségnek tekinti, olyan szövetségnek, amelynek ősmintája Istennek az emberrel kötött szövetsége.

A döntő fordulatot a II. Vatikáni zsinat hozta el, amely a *Gaudium et spes* című lelkipásztori konstitúcióban tematikusan is foglalkozott a családdal mint az emberiség életének egyik legfontosabb területével. A zsinat szerint a házasság egy férfi és egy nő életre szóló szeretetközössége, olyan szent életszövetség, amelynek szerzője és forrása maga Isten. A házastársak szerelmét Krisztus a szeretet és a kegyelem külön ajándékával nemesítette meg, szentséggé tette, s ezáltal magasabb létrendbe emelte. A házasság szentsége által Isten szeretete jelenik meg a házastársak szeretetében. Hűséges szerelmükkel Krisztus szeretetének misztériumának válnak részeseivé. A család így a gazdagabb emberség iskolája lesz.

A családok lelkipásztori gondozására VI. Pál pápa 1973-ban létrehozta a Családok Pápai Bizottságát, amelyet 1981-ben II. János Pál pápa a Család Pápai Tanácsává alakított át. A Tanács feladatai: a családok lelkipásztori kísérése a különböző élethelyzetekben, az élet védelme, a családok teológiájának és lelkiségének előmozdítása. 1994-ben az ENSZ családévéhez csatlakozva II. János Pál megszervezte a Családok Világtalálkozóját, amelyet azóta három évente rendeznek meg. Az ENSZ is felfigyelt ugyanis a családok veszélyeztetettségére és társadalmi fontosságára, és az 1994-es esztendő a Család Évének nyilvánította. Mottója: „Felépíteni a legkisebb demokráciát a társadalom szívében”. Május 15-ét pedig a Család Nemzetközi Napjává tették. A Család Év 20. évfordulóját, 2014-et ismét a család évének jelölték, témája a család és a munka összehangolása.

Új korszak nyitánya: II. János Pál pápa a családról

II. János Pál pápa a zsinat szellemében gondolta tovább a család szerepét Isten teremtő és üdvözítő művében. Amint első, programadó enciklikájában kijelentette: „Az ember az egyház útja”.¹ Szava így is folytatható: „a család az egyház útja”. Az 1980-as püspöki szinódus témájául a keresztény család mai feladatait jelölte ki. A szinódus tapasztalatait összegezte 1981 őszén a *Familiaris consortio* című apostoli buzdítás, amely nemcsak felhívja a figyelmet a családokra az egyház és a társadalom életében, de továbbfejleszti a család teológiáját is.² Fő tételei:

1. *Isten a szeretet.* Az embert saját képmására, tehát szeretetre teremtette, és meghívta saját isteni életébe, szeretetébe. Az ember élete a szeretetben bontakozik ki, amely Istenből forrászik, és csak benne tud teljessé válni. Ez válik létté a házasságban és a családban. „A házastársi szerelem az élet misztériumából és magának Istennek szeretetéből való különleges részesedést jelent” (FC 29). A Szentlélek alkalmassá teszi a férfit és a nőt arra, hogy úgy szeressék egymást, ahogy Krisztus szeretett minket. „A házastársi szeretet különleges és sajátos módja annak a krisztusi szeretetnek, amellyel ő adja magát a kereszténynek” (FC 13). Részesei annak a felbonthatatlanságnak, „amellyel Isten szereti az embert, (...) s amely Krisztust köti egyházához, akit mindvégig szeretett” (FC 20).

2. *A család „az egyház misztériumának eleven képe és történeti megjelenése”* (FC 49), szolgálja az Isten országának terjedését, részesedik életében és küldetésében. „Üdvözített közösség”, ugyanakkor „üdvözítő közösség” is, amely „részesé az egyház sajátos küldetésének, az üdvözítés művének”: „arra is meghívást kapnak, hogy továbbadják testvéreiknek Krisztus szeretetét”. E kapcsolat alapján a dokumentum különböző kifejezéseket használ a családra: „miniatűr egyház, családi egyház” (FC 49), „kicsi egyház” (86). Az első keresztény közösségek ilyen házi egyházak, a „házban lévő közösségek” lehettek, ahogy a páli levelek köszöntései utalnak rá (Róm 16,4; 1Kor 19,19; Kol 4,15; Fil 2).³

3. *A család feladata azonos az egyházzal:* befogadja és továbbadja Isten szeretetét az önátadás létmódjában, s ezt közösségként teszi, családgyógyként. „A keresztény család arra hivatott, hogy a maga sajátos és eredeti módján vegyen részt az egyház küldetésében, léteivel és tetteivel mint az élet és a szeretet közössége” (FC 50). Visszacsempének itt a zsinat gondolatai: „A keresztény család – éppen mert alapja a szentségi házasság: Krisztus és az egyház szeretetszövetségének képmása és részese – tegye mindenki számára szinte kézzelfoghatóvá az Üdvözítő életét a világban” (GS 48). „A házastársak tanúi a hitnek és Krisztus szeretetének” (LG 35). A keresztény családok tehát már a létükkel, szeretetközösségük által egyházi szolgálatot végeznek. Ez „természete szerint egyházi szolgálat, beépül az egyház egyetemes testébe, amely evangelizált és evangelizáló közösség” (FC 53). Sőt: „Az evangelizáció jövője legnagyobb részben a családoktól függ” (FC 52).

4. *Ennek az ideálnak elérése életre szóló feladat.* A pápa ezért is szólítja fel a családokat: „Család, légy azzá, ami vagy!”, utalva ezzel méltóságukra, de egyben feladatukra is. Ahogy az egyház, úgy a család is az idő zarándokútján jár: meghívást kapott az életszentségre, ez azonban folytonos küzdelmet is jelent saját gyöngeségeivel, sőt bűneivel. (A kettő között azonban lényeges különbség, hogy házasságok esetében előfordulhat, és sajnos nem ritkán ténylegesen be is következik, hogy véglegesen zátonyra fut egy párkapcsolat, és széttrörik a család; az egyház viszont alapítója, Krisztus ígérete nyomán véglegesen soha nem térhet le az igazság útjáról.) A családok is rászorulnak tehát

¹ II. János Pál első enciklikája és levelei. *Redemptor hominis*. Szent István Társulat, Budapest, 1980, 14.

² A dokumentum csak 2002-ben jelent meg magyarul *A családi közösség* címmel (Szent István Társulat, Budapest, 2002).

³ Vö. Bertram Stubenrauch – Erzpriester Andrej Lorgus (szerk.): *Handwörterbuch Theologische Anthropologie*. Herder, Freiburg, 2013, 310.

támogatásra, védelemre, amelyet részben maguk tudnak megadni egymásnak, részben azonban szükségük van az intézményes lelkipásztori segítségre. A családi élet nehézségeivel küzdő családoknak bátorítást adhat a kanadai püspöki kar körlevele: „A családnak vannak olyan ajándékai, amelyek benső lényegéhez tartoznak. Minden család kap is, ad is segítséget. Az ‘erősnek’ tartott családoknak is vannak lelkipásztori szükségleteik, és az ‘összetörtnek’ bizonyuló családok is gyakran válnak az evangelizáció forrásává.”⁴ Hasonlóan biztat az amerikai püspöki kar is: „Egyetlen család-egyház sem valósítja meg mindezt tökéletesen. De hasonló a helyzet az egyházközségek és az egyházmegyék esetében is. Az egyház minden tagja naponta harcol azért, hogy Krisztusnak egyre hűségesebb tanítványává váljék.”⁵

A családteológia kibontakozása a Familiaris consortio után

A teológia egyrészt a szentháromságtan és az egyháztan elmélyítésével, másrészt a teológiai antropológiának, benne a test teológiájának kutatásával járult hozzá a családteológia kialakulásához.

1. *A Szentháromság „fölfedezése”*. Jézus Krisztus irántunk való szeretete a Szentháromságban gyökerezik. Krisztusban vált számunkra felismerhetővé, hogy a végső, abszolút valóság nem személytelen szuperhatalom, tökéletes idea, hanem a három isteni személy szeretetközössége. Ő pedig meghívott bennünket a maga szeretetközösségébe, testvéreivé, az Atya gyermekeivé fogadott bennünket, és nekünk adta szeretetének Szentlelkét. „Azt hirdetjük nektek, amit láttunk és hallottunk, hogy ti is közösségben legyetek velünk. A mi közösségünk ugyanis közösség az Atyával és a Fiúval, Jézus Krisztussal” (1Jn 1,3).

E misztérium mélyebb kutatása a II. Vatikáni zsinat után kapott lendületet. A zsinat „újdonsága”, hogy az egész üdvösségtörténetet a Szentháromság műveként mutatja be, amely Krisztusban ért csúcspontjára. Az üdvösségtörténet forrása és végcélja a Szentháromság isteni szeretetközössége, *communio*, amely a földi történelem során az egyházban mint az „üdvösség szentségében” jelenik meg. „Az egész egyház ‘mint az Atya, a Fiú és a Szentlélek egységéből egybegyűlt nép’ áll előttünk” (LG 4). Isten akaratának szent titka, hogy az embert „meghívja és befogadja a saját közösségébe” (DV 2). A zsinat ennek fényében mutatja be az egyházat, és határozza meg küldetését a világhoz. Isten minden egyes embert az üdvösségre hívott meg, s az egyháznak ennek tudatában kell az emberiséget szolgálnia. „Az a tudat, hogy Isten közös atyánk, Jézus Krisztusban pedig minden ember testvérünk, (...) és a Szentlélek éltető tevékenysége van bennünk, arra készítet minket, hogy a világot új szemszögből nézzük és értelmezzük.”⁶

2. *Az egyház: communio*. A zsinat az egyházat az üdvösség egyetemes szentségeként, Isten népeként határozta meg. A zsinat befejezésének húsz éves jubileumán, 1985-ben tartott rendkívüli szinódus konkretizálta ezt a képet, *communio*-nak nevezve Isten népét, az egyházat. „A ‘*communio*’-ekkléziológia a zsinati dokumentumok központi és alapvető eszméje. (...) A fogalom alapvetően a Jézus Krisztus által a Szentlélekben fennálló közösséget jelenti Istennel.”⁷ Ez a kifejezés különösen alkalmas volt az egyház és a Szentháromság kapcsolatának részletesebb kifejtésére.

Az egyház ősforrása a szentháromságos *communio*, amely Krisztusban egységre lépett az emberrel, hogy mindenkit meghívjon ebbe az eget és a földet átfogó szeretetközösségbe. A

⁴ A kanadai püspöki kar Élet és Család bizottságának dokumentuma: *The Family, the Domestic Church*. www.ccc.ca/site/eng/church-in-canada (Letöltve: 2013. november 25.)

⁵ Az amerikai püspöki kar körlevele: *Follow the Way of Love*, Washington D. C., 1994. Idézi Florence Caffrey Bourg: *Domestic Church. A Survey of the Literature*. www.intams.org/72bourg (Letöltve: 2013. november 30.)

⁶ II. János Pál: *Sollicitudo rei socialis*. Szent István Társulat, Budapest, 1988, 40.

⁷ Walter Kasper: *Zukunft aus der Kraft des Konzils*. Herder, Freiburg, 1985, 33.

lét teljessége a szeretet, Isten szentháromságos communiója, az Atya, a Fiú és a Szentlélek egymásnak adottságában. „Kereszténynek lenni ennyi: communióvá válni, és ezáltal belépni a Szentlélek lényegébe, aki a kommunikáció ereje, azt közvetíti és teszi lehetővé, s mint ilyen maga is személy.”⁸ Az egyház a szentháromságos szeretetközösség szentségi jele, olyan emberek közössége, akik hitükben befogadják Isten szeretetét, és azt életre váltják Isten és embertársaik iránti szeretetben. Mindez tehát nem csupán szép metafora, hanem valóságos részesedés Isten életében. „Isten a történelemben mutatta meg önzetlen szeretetét irántunk. Krisztus áldozatos, életét adó szeretettel jegyezte el magát az egyházzal, és így mutatta meg az Atya szeretetét a Szentlélek erejében. Feltárta előttünk a Szentháromság benső életét, az Atya, a Fiú és a Szentlélek személyének közösségét. Maga az egyház is személyek közössége, amely osztozik Isten szentháromságos életében és szeretetében.”⁹

3. *A család szentháromságos communiója.* Az egyház tehát lényege szerint a Szentháromság szeretetéből táplálkozó testvérközösség, amint ezt az első keresztény közösségek példája is jól mutatja. Érthető persze, hogy az egyház növekedésével ez a szoros kapcsolati háló lazulni kezdett, illetve a történelem folyamán egyre inkább csupán szimbolikus formákat öltött. Eleveenségét talán leginkább az Eucharisztia ünneplésére összegyűlő helyi közösségekben őrizhette meg egy darabig, később azonban ez is egyre lazult, és inkább csak formális kapcsolatokban, illetve egy-egy speciális tevékenységben maradt meg elevenen, mint például a karitatív szolgálatok.

„A család, amely a férfi és a nő szeretetéből veszi kezdetét, őseredetében Isten misztériumából fakad.”¹⁰ Az egyház „egysége és termékeny szeretete” is a legkonkrétabb formában a családban ölt testet, joggal beszélhetünk ezért az egyházatyák kifejezésével „család-egyházról” (LG 11). A kifejezés, amint láttuk, többször felbukkan a zsinat dokumentumaiban (AA 11, GS 48). A családról mint az egyház „házi szentélyéről” már VI. Pál pápa részletesebben szólt az *Evangelii nuntiandi* című enciklikájában: „Minden keresztény családban az egyház tükröződik vissza” (EN 71). A *Katolikus Egyház Katekizmusa* pedig külön fejezetet szentel a család-egyháznak. „A keresztény családot joggal nevezik család-egyháznak, mert az a kegyelem és imádság közössége, az emberi erények és a keresztény szeretet iskolája.”¹¹

4. *A család-egyház* tehát az egyház legkisebb élő sejtje, az a „helyi egyház”, amelyben – az egyetemes egyház részeként – megvalósul Krisztus királyi, papi és prófétai funkciója. Mindkettő Isten szeretetének sakramentális jele. Sőt, egy lépéssel tovább menve, a család-egyház válhat az isteni szeretet legvalódibb megtestesülésének helyévé. Itt Isten és az ember szeretete valóban egybeér, mégpedig a mindennapok valóságában, egy életen át való hűségben. Itt nemcsak hittel befogadják Istennek Krisztusban megnyilvánult megváltó szeretetét, megvallják azt kultuszban és az igehirdetésben, esetleg a szeretetszolgálat különböző formáiban, hanem valóban megélik azt a konkrét hétköznapi életben. Az istenszeretet valódi megtestesülésévé válhat így a család, hiszen a házastársak nemcsak a mézeshetek szerelmes rajongásában adják oda magukat egymásnak, hanem egy életre szóló hűséges kitartásban, életadó és életet nevelő termékenységben.

A házasság szentsége új dimenzióba helyezi a megkereszteltek életét: általa Isten szeretetében részesülnek. Isten szeretete egymás és gyermekeik iránti szeretetükben válik jelenvalóvá. Karl Rahner szerint: „A házastársak szeretete hozzájárul az egyház egységéhez, hiszen az egyház egyesítő szeretetének egyik megvalósulása. A család-egyház nem csupán

⁸ Joseph Cardinal Ratzinger: *Der Heilige Geist als Communio*. In uő: *Weggemeinschaft des Glaubens, Kirche als Communio*. Sankt Ulrich Verlag, Augsburg, 2002, 36s. k.

⁹ Az amerikai püspöki kar körlevele, 1994. i. m.

¹⁰ II. János Pál pápa *Levele a Családokhoz 1994-ben, a Család Évében* (a továbbiakban: *Levél*). Szent István Társulat, Budapest, 1994, 8.

¹¹ *A Katolikus Egyház Katekizmusa*. Szent István Társulat, Budapest, 1994, 1655–1666.

jámbor kép. A kettő egységet alkot, hiszen azonos gyökérből táplálkoznak. Az egyház nem mitikus nagyság, hanem konkrét emberek, akik Istent szeretik és Istenben szeretnek, és benső egységüket az egyház egyesítő közösségében megvalósítják.” „A házasság bepillantást enged Isten titkába.” „A házasságban az egyház válik jelenlővé: ez a megváltottak és megszenteltek legkisebb, de valóságos közössége, a legkisebb, de valóságos részegyház.” Mindkettőben Istennek önmagát közlő szeretete jelenik meg az emberek közti szeretetben a kegyelem által. Itt tudja az ember a legteljesebben megélni az önátadás krisztusi létformáját.¹² „A család személyek együttese, melynek sajátossága a közös lét és élet, a személyek közössége. (...) E közösség az isteni ‘mi’ képmása. A házasságban az egész élet ajándékozás.”¹³

5. *Családias egyház.* A családoknak tehát sajátos *küldetésük van az egyházban*, éppen egyház-létüknél fogva: tegyék azt a családok családjává, családiasabbá. A családok aktív részesei az egyház életének, így pasztorációs munkájának is, elsősorban a saját létükkel: elsősorban a katekézisben, az egyház életébe való bevezetésben, a gyermekek nevelésében, a hit továbbadásában, az imádságban, az Eucharisziában, a közösségépítésben, az emberek, különösen a rászorulóknak szolgálatában. Mindezek által pedig fenntartják a közösséghez nélkülözhetetlen önátadás és ajándékozás lelkületét. Persze, mint a pasztoráció minden résztvevője, ők is rászorulnak a segítségre (akárcsak a papok, főállású világi munkatársak!). A tagok egymást segítik, ez nem alá vagy fölé rendeltség.

6. *A családoknak küldetésük van az emberiséghez is*, a szeretet civilizációjának előmozdításában. A modern antropológia egyre nyomatékosabban hangsúlyozza, hogy az ember nem csupán individuum, önmagában álló, magányos monád, hanem kapcsolatból születő és kapcsolatokban élő személy, aki akkor válik igazán önmagává, Énné, ha rátalál egy Te-re, valaki másra, akinek szeretetből odaajándékozza magát. Az ember csak az önátadás és ön-ajándékozás által tud kiteljesedni. Ez persze akkor válik igazán termékennyé, boldoggá és boldogítóvá, ha kölcsönös. Legteljesebb megvalósulási formájává a házasság lehet, amelyben a házastársak kölcsönösen egymás ajándékaivá válnak. „A család – minden más emberi dolognál inkább – olyan környezet, amelyben az ember önmagáért létezhet, azáltal, hogy őszintén odaajándékozza magát.”¹⁴ „A személyek communiója a kölcsönös ‘egymásért’ való létezését jelenti, a kölcsönös ajándékozás kapcsolatát” (FN 66): a személy léte az ajándéklétben, a szeretet létformájában válik teljessé. Önmaga odaajándékozása nélkül az ember nem találhat teljesen magára. Személy voltának ez a benső lényege a Teremtő és Megváltó Isten ajándékozó szeretetében, a Szentlélek kegyelmében gyökerezik.

A keresztény ember tudja, hogy a szeretetnek ezt a vágyát a teremtéskor Isten oltotta belénk, saját képmására teremtve minket. Önmagának ezt az odaadását a legteljesebben a megtestesült Istenfia valósította meg, mintegy az emberi létre lefordítva a Szentháromság kölcsönös odaadásban élő szeretetét: értünk „kiüresítette önmagát” és mindenben hozzánk hasonlónak lett; teljesen az embereknek és az emberekért élt, a végsőkig, a kereszthalál odaadva magát a halálnál erősebb szeretetében, a szeretet aktusává változtatva még a halálát is.

A szentháromságos szeretet létformája

Életével és halálával Jézus példát adott arra, hogy az isteni szeretet hogyan valósítható meg a véges emberlét körülményei között. Ha azonban a család is, az egyház is a Szentháromság szentségi jele, akkor rajtuk keresztül bepillantunk a Szentháromság szeretetközösségébe.

¹² Karl Rahner: *Die Ehe als Sakrament*. In uő: *Schriften zur Theologie*, Bd. VIII. Benziger, Einsiedeln, 1967, 540skk.

¹³ *Levél 12.*

¹⁴ *Levél 11, GS 24.*

Tőlük tanulhatjuk el a szeretet létformáját, megküzdve saját önösségünkkel, bűneinkkel, minden töredékességünk, gyöngeségünk ellenére törekedve a szeretetben való növekedésre. Ennek főbb jegyei:¹⁵ Az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember: férfi és nő, tehát két teljes, testi-lelki kapcsolatban álló személy, akik egymásnak vannak alkotva és egymásban tudják kiteljesedni és élettermővé válni. Ahogy a Szentháromság egy Istenben a három személy tökéletes kapcsolatban egyesül egymással, úgy az ember is csak személyes kapcsolatokban bontakoztathatja ki emberségét.

Minden igazi közösségben, különösen a házasságban a személyek egyenlők egymással. Nem önmagukat állítják azonban előtérbe, hanem a másikat, „önfeledten”, magukról lemondva, a másik javát keresve. Önmaguk kölcsönös odaajándékozása és elfogadása megjeleníti a Szentháromság szeretetének dinamikáját, a szeretet ingyenességét. Isten „ingyen”, csupán szeretetétől indítva teremtette az embert, majd a bűnbeesés után is „ingyen” részesíti a megváltás kegyelméből. Aki felismeri Isten ajándékát, az meghívást kap arra, hogy ezt a szeretetet elfogadja és viszonzza, másrészt hogy továbbadja embertársainak. Az ingyenesség és az ajándékozás így válik a szeretetben élő ember létformájává.

A kölcsönös és teljes ajándékozásban a szeretet egységgé válik – a szeretet közösségében. A teológia perichorézisnek nevezi azt, hogy a Szentháromságban az isteni személyek tökéletesen egymásban vannak, átjárják egymást. A házasságban „egy testté válnak”, testi-lelki egyesülésben. Mivel pedig az ember élete az időben bontakozik ki, a házasság életre szóló elköteleződést kíván egymás iránt – ebben tükröződhet a Szentháromság öröklétű szeretete, Isten örök hűsége az emberhez.

Az életadó termékenység a Szentháromság egyik legfőbb jellemzője – ez ad választ a teológia ősi kérdésére, hogy miért teremtette Isten a világot. A házastársak esetében ez nem csupán a biológiai termékenységet jelenti, hanem azt a folyamatot, amelyben kölcsönös szeretetükkel egyre teljesebbé teszik egymás és gyermekeik, hozzátartozóik életét. A házastársi szövetség egy olyan átalakulási folyamat kezdete, amelyben segítik egymás életének kiteljesedését, és ezáltal a világ átforgalmazását a szeretet civilizációjává.

XVI. Benedek: az emberi fejlődés útja: a szeretet

Ilyen előzmények után nem meglepő, hogy XVI. Benedek pápa nemcsak megerősítette mindazt, amit elődje a családról tanított, hanem kiterjesztette a globális világra. Pápaságának rögtön a kezdetén így foglalta össze a házasság isteni hivatását: „Az ember Isten képmására van teremtve, és Isten maga a szeretet. A szeretetre szóló meghívás tehát az, ami az emberi személyt Isten hiteles képmásává teszi: a férfi és a nő olyan mértékben válik Istenhez hasonlóvá, amilyen mértékben szerető emberré válnak. (...) A testnek, mind a férfi, mind a női testnek teológiai karaktere van: nem csupán test, hanem az emberségünk kifejezése és beteljesítése. (...) A férfi és a nő személyes és kölcsönös ‘Igenje’ teremti meg mindkettőjük számára a hiteles emberség terét. (...) Isten a szeretet történetét és a férfinak és a nőnek a házasság szövetségében létrejövő egységét az üdvösségtörténet szimbólumává tette.”¹⁶

A pápa a házasság szeretetközösségét kettős távlatból vizsgálja: föltekint a szeretet ősforrására, a Szentháromságra, és ennek fényében rajzolja meg az ember boldogulásának lehetőségét, akit Isten szeretetből és szeretetre teremtett. Első enciklikája, a *Deus caritas est*, „Isten a szeretet”, már a címevel kifejezi legfontosabb üzenetét. Ez a tény alkotja a világmindenség létalapját, amely a kinyilatkoztatásban vált láthatóvá és elérhetővé. Aki a

¹⁵ Denis Toohey: *Practical Implications of Trinitarian Life for us*. <http://compassreview.org/winter11/6.pdf> (Letöltve: 2013. november 26.)

¹⁶ *Address of his Holiness Benedict XVI to the Participants in the Ecclesial Diocesan Convention of Rome*, Monday, 6 June 2005. www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/20050606 (Letöltve: 2014. március 10.)

világot érteni akarja és az emberi fejlődés útját kutatja, annak ebből az alaptényből kell kiindulnia. A kereszténység nem lerombolja az Eroszt, hanem megtisztítja azt. Az ember a test és a lélek egységében válik személylél: „nem a lélek vagy a test szeret – az ember, a személy szeret”, írja a pápa, majd így folytatja: „Az Erosz az isteni valóságba akar bennünket ragadni, ki akar emelni önmagunkból” (DC 5). A szeretet fölemelkedéséhez és belső tisztulásához hozzátartozik, hogy véglegességet akar. „A kizárólagos és végleges szereteten nyugvó házasság képe lesz annak a kapcsolatnak, amely Istent a népéhez fűzi, és fordítva: a mód, ahogyan Isten szeret, az emberi szeretet mércéje lesz” (DC 11).

Istennek a házastársakra vonatkozó terve Jézus Krisztusban válik teljessé, aki a házasságot szentség rangjára emelte. A családok 7. világtalálkozóján a pápa ezt mondta: „Kedves házastársak, a Szentlélek különleges ajándéka folytán Krisztus az ő jegyesi szeretetében részesít titeket, és az egyház iránti hűség, mindent átölelő szeretetének jelévé tesz. Ha el tudjátok fogadni ezt az ajándékot, a hit által naponta megújítva ‘igeneteket’, avval az erővel, amely e szentség kegyelméből származik, akkor családok Isten szeretetében fog növekedni a názáreti Szent Család példájára.” Majd hozzátette: „Hivatásokat nem könnyű megélni, különösen manapság, de a szeretetre szóló hivatás csodálatos ajándék, az egyetlen erő, amely valóban képes átalakítani a kozmoszt, a világot.”¹⁷

A családban válhat teljessé az ajándékozásnak és ingyenességnek az a létformája, amelyben az ember élete a legteljesebben kibontakozhat. Ugyanez év karácsonyán a pápa ezt így fejtette ki: „A család az a hiteles környezet, amelyben az emberi egzisztencia terve továbbadódik. Ezt csak másokkal együtt élve és szenvedve tudjuk megtanulni. Világossá vált tehát, hogy a család kérdése nem pusztán egy sajátos társadalmi képződmény, hanem magáról az emberről szól – arról, hogy micsoda és hogy mit jelent a hiteles emberség.” „Csak önmaga odaajándékozásában találja meg magát az ember. Csak úgy fedezi fel emberségének egész tágasságát, hogy megnyitja magát a másoknak, másoknak, a gyermekeinek, a családjának, és hagyja, hogy a szenvedésekben is formálódjék.” „Az emberi lét kulcsfigurái – tette hozzá – az apa, az anya és a gyermek: ők az emberlét megtapasztalásának legfontosabb elemei.”¹⁸

A hit nem merülhet ki a hitigazságok tudomásul vételében. Isten szeretetének befogadásában és életre keltésében válik igazán hatékonyá, személyes kapcsolatban, életközösségben Krisztussal. Ennek megfelelően az evangelizáció, a misszió sem merülhet ki a hit puszta „hirdetésében”. „Az evangelizáció új neve: a szeretet civilizációjának terjesztése, ez pedig elsősorban tettekkel, az élet tanúságtételével, tevékeny szeretettel, tehát közösségben és közösség által történhet.” Ahogy II. János Pál írta: „A család a szeretet civilizációjának központja és szíve.”¹⁹ „A házasság szentsége (...) a keresztény házastársakat és szülőket Krisztus tanúivá teszi ‘a föld végső határáig’, s a szeretet és az élet igazi és hiteles ‘misszionáriusai’ avatja” (FC 54). Milánóban Benedek idézte elődjét: „Bátran kövessétek a hivatásokat, és legyetek biztosak abban, hogy ha Isten kegyelmének segítségével élitek meg a szereteteket egymás és mindenki iránt, akkor élő evangéliummá váltok, valódi családgyházzá.”²⁰ A keresztény közösségnek az Atya szeretetéről kell tanúságot tennie, aki Fiában az emberiséget egyetlen családdá akarja formálni. A pápa itt sajátosan megfordítja a „családgyház” eddigi értelmét: nemcsak a család „kis egyház”, de „az egyház is Isten családja a világban”, amelynek legfőbb feladata a szeretetszolgálat.

A szeretetről és a reményről szóló enciklikák után a trilógiát logikusan lezáró enciklika a hitről már Ferenc pápa neve alatt jelent meg 2013 nyarán, *Lumen fidei*, A hit

¹⁷ XVI. Benedek homiliája a Családok 7. Világtalálkozóján, Milánóban mondott szentmisén, 2012. június 3. www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/travels/20120603 (Letöltve: 2014. március 10.)

¹⁸ www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/20121221 (Letöltve: 2014. március 10.)

¹⁹ *Levél* 13.

²⁰ http://vatican.va/holy_father/benedict_xvi/homilies/20120603 (Letöltve: 2014. március 15.)

világossága²¹ címmel. Az enciklika mintegy összefoglalja az eddig mondottakat. A Szentháromság mint a személyek közössége az ősmintája az egyház egy és egyetemes közösségének, Isten új családjának. A hit „a közjó szolgálatában” áll, s ebben elsődleges szerep jut a családoknak. Az „Isten városának” első szigete a család: a férfi és a nő szilárd egysége a házasságban. „Ez az egység szeretetükből fakad, amely Isten szeretetének jele és jelenléte” (LF 52). A közelmúltban többször lehattunk tanúi annak, hogy Krisztus szeretetének irányítása kitágítja az élet horizontját, s erre a szeretetre bátran ráhagyatkozhat mindenki, mert alapja „Isten minden törekenységünknel erősebb hűsége” (LF 53).

*

Nyomon követtük a szentségi házasságra épülő család teológiájának kibontakozását. Nem feledkezhetünk meg azonban arról, hogy ennek sötét háttérében ott zajlanak azok a kulturális és antropológiai folyamatok, a társadalmi és gazdasági élet azon változásai, amelyek alapjaiban bomlasztják szét a családot. A család az egyház és az emberiség egyik legdrágább kincse, ugyanakkor talán leginkább veszélyeztetett értéke is. „Az életnek és szeretetnek ez a közössége, amelyet a házasság intézményének nevezünk, ez a család-egyház olyan elfeledett és feltáratlan szentségi forrás, amelynek táplálnia kellene a házas és családi lelkeséget, és választ kellene kínálnia arra az erkölcsi és antropológiai pusztulásra, amelyet ma döbbenet tapasztalunk.”²²

Ez a felismerés indíthatta Ferenc pápát arra, hogy erre az évre rendkívüli szinódust hívjon össze a családdal kapcsolatos lelkipásztori feladatokról, jövőre pedig a rendes püspöki szinódust is a család témájának kívánja szentelni. Szent Család vasárnapján a szinódusra utalva így imádkozott az Úrangyala előtt: „Jézus, Mária és József, bennetek látjuk az igazi szeretet ragyogását, ezért bizalommal fordulunk hozzátok. Adjátok meg, hogy a mi családjaink is a közösség és az imádság helyei, az Evangélium hiteles iskolái és kis család-egyházak legyenek. Adjátok meg, hogy családjaink soha többé ne szenvedjenek erőszaktól, elutasítástól és megoszlástól; hogy akiket megsebeztek vagy megbotránkoztattak, azok vigasztalást és gyógyulást találjanak. Adjátok meg, hogy a közelgő szinódus emlékeztessen mindnyájunkat arra, hogy a család szent és sérthetetlen.”²³

²¹ Ferenc pápa: *A hit világossága* kezdetű enciklikája. Szent István Társulat, Budapest, 2013.

²² USCCBC: *Marriage: Love and Life in the Divine Plan*, 2009. www.usccb.org (Letöltve: 2013. november 30.)

²³ www.vatican.va/holy_father/francesco/angelus/20131229 (Letöltve: 2014. március 10.)